

Pokorni József kabátja

Nyilasok a háborús áldozatok emlékművén

*A NER emlékezetpolitikája jól kitalálhatóan a történelemhamisítást szolgálja, efelől ma már nem lehet kétségünk. A köztéri emlékművek körüli politikai játszma is azt a célt szolgálja, hogy a múlt szereplőivel kapcsolatos tudásunkat megingassa, egyes szereplők megítélését pedig annak megfelelően módosítsa, ahogyan azt a rendszer politikai céljai megkívánják. A legaggasztóbb, amikor elmosódnak a határok a sorsfordító történelmi események áldozatai és az elkövetők között. A szakértő műhelyek, köztük a Magyar Tudományos Akadémia kutatóhelyeinek ellehetetlenítésével még bizonytalanabbá válhat a múlt tényeinek megközelítése, értelmezése. Az alábbi történet szálai egy 2008-as (akkor még botrányt okozó) emlékezetpolitikai vita kezdetére nyúlnak vissza. Azért elevénítjük újra föl, hogy önmagunk előtt is igazoljuk: egy évtized elmúltával sem jutottunk előre, a tudatos manipuláció erősödésével szemben egyre védte-
lenebbek leszünk. Erősödik a Horthy-
reneszánsz, új köntösben jelentkezik az
irredentizmus, és ez kedvez a történelmet
kiszajátító hatalmi törekvéseknek.
Ilyen helyzetben még nehezebb lesz
különválasztani az áldozatokat és azokat,
akik elemésztették őket.*

(elment hazulról) A tanúkihallgatást a Belügyminisztérium vizsgálati osztálya végezte Budapesten, a Gyorskocsi utcában 1971. április 27-én. Özvegy Pokorni Józsefné

(született Ring Anna) XII. kerületi, Pagony utcai lakost Brunner Tivadar és társai ügyében hallgatták ki. „Tegyen vallomást a Bp. XII. kerületi nyilasok 1944. okt. 15-ét követő cselekményeiről” – szólította fel az asszonyt a rendőrtiszt.

„A nyilaskeresztes pártnak én nem voltam tagja, és tudomásom szerint a férjem sem, aki abban az időben a MOM-ban dolgozott mint villanyszerelő – mondta az özvegy. – Emlékezetem szerint 1944. dec. 22-én – mivel otthon volt betegállományban – elment a Kapás utcai OTI-ba felülvizsgálatra, de csak másnap reggel hat óra tájban jött haza. Elmondta, hogy a Megadja – akit mint fűszerességédet és is ismertem – őt is a Városmajor utcai nyilasházba rendelte, és azt is mondta, hogy ha nem megy oda, akkor abból baj lesz, ezért már 22-én egész nap velük volt, és a kabátot is tőlük kapta. Elmondta még azt is, hogy ők most elmennek Budáról, ezután elment hazulról, és vele többet nem találkoztam. Nyolc gyermekünk volt, és ugyanott laktunk, ahol ma is lakunk, a háznak nem volt óvóhelye. 1944. dec. 23-án egy kb. 20 éves fiatalember jött egy tehergépkocsival hozzám, és elmondta, hogy a férjem küldte őt azért, hogy a Gömbös Gyula út 8. sz. alatti házba költöztessen, mivel abban a házban van óvóhely, és ott a gyerekekkel nagyobb biztonságban leszek. Át is költöztem oda. 1945.

január kb. 18-án a nagyobbik gyerekeim elmentek a Pagony utcai lakásunkat megnézni, és éppen akkor keresett ott minket egy cselédlány, aki elmondta, hogy férjem a Kis Svábhegyi úton a gazdája villájában feküdt két napig gerinclövéssel, és onnan a János kórházba vitték. Egyik fiam¹ volt a János kórházban, de apját már csak holtan látta ott. Később a XII. kerületi tanácstól kaptam meg férjem halotti anyakönyvi kivonatát.

Férjem tevékenységéről, de a XII. kerületi nyilasok tevékenységéről semmit nem tudok, mivel én sem a XII. Városmajor utcai nyilas párt-házban nem jártam, sem ismeretséggem nem volt a nyilasok között. Csak a két Megadja testvért ismertem, az egyik fűszeresegéd volt Tokai Péter fűszeresnél, ahol én is vásároltam, a másik Megadja emlékezetem szerint szobafestő volt... Egyebet az ügyel kapcsolatban elmondani nem tudok. A jegyzőkönyv vallomásomat az igazságnak megfelelően tartalmazza, amit aláírással igazolok.”

(*nevek és gyilkosságok*) Megadja nevével először 2008-ban találkoztam, amikor *Tömeggyilkos vértanúk* címmel cikket írtam a *Népszabadságban*. Ezt megelőzően közölte az újság a *Felmagasztosult keretlegények* című írást, melyben a szerző, Csapody Tamás arról számolt be, hogy a népbírói ítéletek alapján a Budapesten 1947-ben kivégzett öt bori kerettag – Asztalos Ferenc, Szokolits Ferenc, Tálás András, Juhász Pál és Sisák György – nyomára bukkant a Rákoskeresztúri új köztemető 298-as parcellájában. A nem-

zetiszín szalaggal átkötött kopjafák mögött az emléktáblán az egykori háborús bűnösök közül háromnak a nevét is feltüntették. „Csak néztem – írta Csapody –, hogy a 301-es parcellából átjövő diákcsoportok a 298-as parcella márványtáblái előtt is leróják kegyeletüket.”

A cikkek megjelenése után jelentkezett a szerkesztőségben a nyilasuralom rémtetteivel foglalkozó Frisch György. Közölte, hogy több olyan tömeggyilkos nevét is fölfedezte a 298-as parcella emléktábláján, akit 1945 és '51 között háborús bűntettek miatt halálra ítélték. A városmajori gyilkosságokban részt vevő és ezért elítélt nyilasok közül többek – Bokor Sándor, a Dési Dregán házaspár, Gáncsos István, Hajgató Lajos, Hellinger Antal, Tuboly Miklós – neve is ott volt a temetőben. Nevük fölé a márványtáblára ezt vésette a hálás utókor: „A hazáért haltak vértanúhalált”.

A főváros XII. kerületében igen erős volt a nyilasszervezet. Itt a náci és fajmagyar eszmének olyan aktív értelmiségi hívei is akadtak, mint a több száz ember haláláért felelősségre vont Kun András minorita szerzetespap vagy a Bokor és a *Megadja* testvérek. A szervezet a Győri úton kezdte működését, onnan tette át székhelyét 1944 novemberében a Városmajor utcába. Fő feladata volt, hogy a svábhegyi Gestapo-központtól átvegye az összegyűjtött zsidókat, és lekísérje őket a gettóba vagy más gyűjtőhelyre. De az itteni nyilasok lerövidítették az utat. A Városmajor utca 37.-ből nem a gettóba, hanem a Lánchíd melletti Duna-partra terelték a zsidókat (korabeli műszóval: „úsztatásra”). S belelőtték az embereket a vízbe. 1944. december elejé-

¹ János nevű fia lehetett az, aki akkor volt 16 éves.

től január végéig ötven-száz fős csoportokkal végeztek ilyenformán. A nyilasszervezet másik „feladatának” azt tekintette, hogy összeszedje a városrészben bujkáló zsidókat. A cél az volt, hogy megkínózzák, kifosszák és agyonverjék őket. A nyilasokhoz csapódó köztörvényesek előtt egy-egy felszabaduló ingatlan megszerzésének lehetősége lebegett.

Budán 1944–1945 telén több mészárlás is volt több zsidó létesítményben. Az egyik tömeggyilkosság helye a Maros utca 16. szám alatt lévő kórház, a másiké a Városmajor utca 64–66. szám alatt lévő Bíró Dániel Ortodox Szanatórium és Kórház volt. Embereket öltek meg a nyilasok az Alma u. 2. szám alatti szeretetházban is. A Városmajor utca 37.-ben működő nyilasház, illetve a Németvölgyi út 5. szám alatti nyilasparancsnokság villaépülete szintén kivégzések helyszíne volt². Ma ennek közvetlen közelében látható a sok vitát kiváltó Turul-emlékmű. Rajta az áldozatok között szereplő, de a 44-45 fordulóján elkövetett rémtettek során gyakorta szereplő Pokorni József nevével, ami már 2008-ban fölkelte az érdeklődésemet. Legfőképpen azért, mert arra gyanakodtam, hogy ugyanaz történt, mint a 298-as parcellában: egymás mellé került áldozat és tetes a közös emlékezetben.

A budai nyilasok 1945 januárjában három támadást hajtottak végre, közli Pelle János.³ „Január 12-én a Maros utca 16. számú zsidó kórházban gyilkoltak, két nappal később ja-

nuár 14-én a Városmajor utcai Ortodox Kórházat rohanták meg. S végül január 19-én a Budai Szentegylet Alma u. 2.-ben lévő szeretetházának lakóival végeztek. A Maros utcában mintegy száz áldozatot hagytak maguk után, a Városmajor utcában százötvenet. Betegeket, orvosokat, ápolókat, bujkáló zsidókat, köztük gyerekeket is öltek. A holttesteket a kórházak hátsó kertjében benzinnel leöntötték, felgyújtották, majd a maradványokat elásták...”

(a *Pokol tornácán*) Zoltán Gábor felkavaró történetében – az *Orgia* című regényben – megelevenedik a pokoli „tizenkétker”, a gyilkosok a saját nevükön szerepelnek, vonul, örjög, tombol az egész apokaliptikus társaság, a hungarizmus végóráján vagyunk, a nyilasok minden mind egy alapon és hangulatban öldökölnek. Így történhetett a valóságban is.

Nem csak Zoltánnál, de Pelle tanulmányában is feltűnik a MOM vilanyszerelője, *Pokorni* – akit gyakran neveznek a dokumentumokban Pokornynak, olykor Pokornyiknak is. Pellénél és másoknál *Pokorny*i következetesen Kun páter mellett bukkan fel, miközben az özvegy huszonhat év elmúltával azt vallotta, férje nem volt tagja a nyilaskeresztes pártnak. Voltak ezzel így mások is: kezükben fegyverrel hozzácsapódtak a nyilasokhoz. „Jelentést kaptam arról – szerepelt Kun vallomásában –, hogy a Karácsony uccai egyik saroképület pincéjében kb. 15-20 rendőrtiszt dőzsöl. Megint az én vezetésem mellett kiszállt egy különítmény, az ott lévő rendőrtiszteket a helyszínen összefogdosták és a Németvölgyi úti párthelyiségbe kísérték be. A pártszolgálatvezető leigazoltatta a

² Itt lakott a háború után Benke Valéria, aki később művelődési miniszter is volt.

³ Pelle János: A nyilas terror Budán. Valóság, 2015. 10. szám.

rendőröket és szabadon bocsájtotta (őket). Nekem azonban nem volt ez elég, kiküldöttem *Pokornyit*, aki többmagával kiment, ismét behozták az elengedett rendőröket és a segítségükre kirendelt 20 másik rendőrt, ezek közül 2 vagy 3-at megvertünk, az ütlegelésben én is részt vettem. A verést kézzel és géppisztolyaggal eszközöltem. A Németvölgyi u. 5 sz. házzal szemben volt a Húség Háza, ott székelt Bokor és Megadja. És amikor a rendőröket behoztam, ők is megsokallták a dolgot, féltek attól, hogy baj lehet a dologból, engem elfogtak, és a rendőröket kiszabadították. Valahogy kimagyaráztuk... ki is békültünk a rendőrökkel és a rendőrtisztekkel, de pár perc múlva a Várból nagy rendőri készültség jött, körülfogták a házat, engem letartóztattak, bekísértek, és ezt követően ítélték kötél általi halálra.”⁴

52

(*Megadja*) Zoltán Gábor az *Orgia* megjelenése (2016) előtt írt egy tanulmányt a XII. kerületi nyilasok azon vezéralakjáról, aki a kabátot adta Pokorninak; özvegy Pokorni Józsefné is azt vallotta '71-ben, hogy ismerte. Mellesleg az 1907-ben Érsekújváron született Pokorni (a. n.: Kelmajer Mária) 1945. január 27-én kapta a gerinclövést, közel a János kórházhoz. Az oroszok lassan, de folyamatosan nyomultak előre. És úgy halt meg január 28-án, hogy ha életben maradt volna, bizonyára nem kerülhette volna el a háborús bűntettek miatti felelősségre vonást. Volta-

⁴ Kun halálbüntetését Szálasi 15 év fegyházra változtatta, majd február elején szabadon bocsátották, hogy harcolhasson az oroszok ellen. Ő inkább a szökést választotta, de a szovjet csapatok elfogták. A Népbíróság halálra ítélté, 1945. szeptember 19-én felakasztották.

képp azért nem lett háborús bűnös-sé nyilvánítva, mert meghalt. Ez az oka annak, hogy végül fölkerülhetett a neve a Turul-szobor talapzatára (Károly nevű, nyolcéves gyermeke is meghalt, az ő neve is ott van az apjái mellett az emlékművön). Ha valaki ránéz ma a vésetre, akár arra is gondolhat, hogy egy az áldozatok sorában, akire emlékszik az utókor.

Megadja Ferenc testvérét, Lászlót a népbíróság elítélte, és kivégezték. Így jártak a Bokor testvérek (Dénes, Sándor) és a Dési Dregán házaspár is. De Megadja százados nem várta meg a kitörést, 1945. január 14-én kerekelt oldott. Anyja szülőhelyén, a dél-alföldi tanyavilágban bújtatták el, álnéven vállalt mezőgazdasági munkát. De aztán lett egy nőügye, összejött a szomszédasszonyával, s a babával karjukon vágta neki a jugoszláv határnak. Elfogták, ő pedig megadta magát.

Az Államvédelmi Hatóság úgy döntött, beszervezi Megadját, aki nem az a szálkás és engesztelhetetlen nyilas volt, mint Bokor Dénes vagy a még Serédi Jusztiniánnal is szembeforduló Kun (a bíboros érsek eltiltotta a papi szolgálattól), lehetett vele üzletet kötni. Korán találkozott a hungarista eszmékkal, ismerte a pénzt, a kereskedőségét 21 évesen már üzletet nyitott egy társával az Attila úton. 1940-ben bevonult katonának, a Bácskában szolgált, a keleti frontról szerelt le '43-ban. 1944-es véres kalandjairól nem tett említést későbbi, önfényező történeteiben, azt, hogy valójában mit művelt, azok mesélték el, akiket megkínzott. „Engem egyedül a Megadja Ferenc ütött, de úgy, hogy a fejem betört, s az orrom vérzett, s két csomó hajamat tépte ki” – mondta Wallenberg egyik munkatársa, akit a III.

kerületi lakásából hurcoltak el. Megadja és Kun páter közösen verte meg dr. Morelli József ügyvédet is, azzal fenyegették, hogy „meg fogják úsztatni”. Elszedtek aztán tőle kb. kétmillió pengő értékű készpénzt és ékszert. Márffy Ödön festőművészt és öccsét Megadja megzsarolta, pénzt követelt tőlük, majd megölte a művész zsidó modelljét. „1944. december 24-én este a Városmajor utcai nyilasház kertjében a csoport jelen lévő vezetői személyesen végeztek ki tíz-egynéhány foglyot, akiket hetek óta tartottak fogva és kínoztak. A meggyilkoltak egyike egy kilencéves kislány, Hutiray Tamás volt – ő ezt az ajándékot kapta karácsony estéjén a magyar nemzettől. Az ajándék átadóinak egyike egybehangozó vallomás szerint Megadja Ferenc. Bent a házban közben Kun András páter az Ave Mariát játszotta hegedűn.” A karácsony előtti estén a nők mellét harapófogóval tépték, a hasukat bika-csökökkel ütötték, hogy ne legyen több gyerekük, egy nyolc hónapos terhes tanú vallomása szerint Megadja torkaszakadtából azt kiabálta, hogy „megadja nektek a Megadja!”.⁵

Ehhez képest '52-ben már arról tájékoztatta a kommunista állambiztonság embereit, hogy személyesen ő fékezte meg az őrjöngő Kun páttert, Ausztráliában pedig – mert ott kötött ki végül – az járta róla, hogy az utolsó leheletéig védte a Hűség Házát. „Ezzel szemben a helyzet az – írja Zoltán –, hogy az Andrásy út 60.-at jóval a szovjet katonák érkezése előtt az összes nyilas elhagyta, az épületben csak az utolsó mérszárlások után otthagytott tetemek maradtak – más lehetőség híján ők fogadták a behatolókat.”

A városmajori gyilkos, Megadja, aki szerepel Pokorni Józsefné vallomásában, Szlavko néven lett besúgó, de melléfogtak vele. A jugók elkapták, ő azonban szerencsésebbnek bizonyult, mint Kun páter vagy a nyolcgyermekes villanyszerelő, mert két évet ült Tito börtönében, majd Trieszten át eljutott Ausztráliába, ahol aztán újra nyilasként gondolkodhatott. 1980. április 4-én halt meg Buxtonban.

(*tömegsírok*) A XII. (illetve a VI. és az V.) kerületben több helyen is működtek nyilas pártszervezetek. A Győri út 1. szám alatt 1944. november 10-ig, a Városmajor utca 37.-ben 1944. november 10-től december 25-ig tartózkodtak, utána átvették az irányítást az Andrásy út 47.-ben (1944. december 25-től 1945. január 10-ig), az Andrásy út 60.-ban (VI. ker.) 1945. január 2-án jelentek meg, és január 14-ig működtek ott (Bokor Dénes egy részleggel kivált az Andrásy úti kompániából, és a Hűség Háza parancsnokaként szervezte a Hungarista Légión). Az V. kerületi Városház utca 14. alatt volt Bokor „főkerülete”, 1945. január 14. és 17. között tartózkodtak itt. A XII. kerületi Németvölgyi út 5. alatt 1945. január 8. és 24. között ténykedtek a nyilasok, ide költözött az Andrásy út 47.-ből a Dési Dregán Miklós-féle részleg. A Németvölgyi út 10.-ben 1945. január 18. és január 24. között Bokor Dénes részlege tanyázott, a Márvány utca 40–42.-n a Dési Dregán-féle osztag és Bokorék osztoztak 1945. január 24. és február 10. között.

A XII. kerületi nyilasok által megtámadott középületek a következők voltak: VII. kerület, Kertész utca 43. (védett ház, 1944. december 31.

⁵ Zoltán Gábor: Szlavko, Holmi, 2014. június.

– 1945. január 1.); XII. kerület, Maros utca 16., Chevra Kadisa kórház (1945. január 12.); XII. kerület, Városmajor utca 64–66. Ortodox kórház (1945. január 14.); XII. kerület, Alma u 2., Ortodox Szeretetotthon (1945. január 19.).

Tömegsírokat a következő helyeken találtak (exhumálás is volt valamennyi helyszínen). 1. Maros utca 16. (84 holttest); 2. Városmajor park (a tenispálya mellett, a Bíró Dániel Kórház mártírjai (25)); 3. Városmajor park és Szamos utca torkolata, Alma utcai mártírok (21); 4. Városmajor utca 37. (14); 5. Németvölgyi út 5. (43); 6. Ügyész utca (8).

A XII. kerületi nyilasok 1944 novemberében költöztek át a Városmajor utca 37. számú házba, innen szállították el a megsemmisítésre szánt zsidókat. Legtöbbször az történt, hogy a Városmajor utcai pártházban elvették maradék ékszereiket, felsőruháikat (például a kabátokat), majd ezeket a kifosztott zsidókat a gettóba vagy a téglagyárba kísérés helyett a Duna-partra vitték kivégezni.

(*a fenevad*) Kun András kiugrott minorita szerzetes rémtettei jól adatoltak, bár nem mindig a legpontosabbak. Az egyik legkorábban elítélt háborús bűnös volt. Munkálkodása színhelyein az első exhumálásokat a nyilvánosság bevonásával végezték el nem sokkal a gyilkosságok elkövetése után, áprilisban. Ezeket Ék Sándor sajtótiszt irányította, aki a Szovjetunióból tért haza a Vörös Hadsereggel, és rengeteg fotóst odarendelt a kritikus helyszínekre. Odavitették a megvádolt nyilasokat is. Az ország ekkor szembesülhetett először a szörnyűségekkel.

Kun afféle ideológiai vezetője volt a XII. kerületi hungaristáknak. A napilapok mellett a magazinok is érzékletesen ábrázolták a sátáni figurát, amiben az a legszörnyűbb, hogy a pap, akit 33 évesen akasztottak fel, valóban sátáni módon gondolkodott és cselekedett. A páter „ördögi naplójáról” a *Képes Figyelő* számolt be 1946 februárjában, a riport alcíme ez volt: *Kivégzése előtt „lélektani” jegyzeteket írt a reverendás nyilas tömeggyilkos*. A riporter egy volt bori munkaszolgálatos, Palásti László, aki bevezetőjében ezt írja: „A krónikás megdöbbenve lapozza Páter Kun András volt minorita szerzetes naplóját. Nem hinne egyetlen sorának sem, ha a gyilkos nem vallott volna, ha nem lenne szörnyű bűneinek egy sereg élő és még több tömegsírba temetett tanúja.”⁶

Palásti a háború előtt a *Világ* és a *Pesti Hírlap* színházi rovatánál dolgozott, a harmincas években Berlinből tudósította az *Esti Hírlapot*, a *Színházi Életet* és a *Nemzeti Sportot*. Miután visszatért Borból, a *Szabadság* és a *Képes Figyelő* törvényszéki rovatát vezette, a több nyelven beszélő zszurnaliszta korának afféle influencere volt (1951-től másfél évtizedet húzott le a *Ludas Matyínál*). A „naplót” Kun népbírósági ítélete nyomán ő alkotta meg, az egyes szám első személyű közlést ugyanis hatásosabbnak gondolta, mint a törvényszéki információkat, amelyekhez könnyűszerrel hozzájutott.

Palásti riportjának erejét az adja, ahogyan megrajzolja a nyilas hónapok belső hangulatát. Kun egyenesen Szálasinál iratkozott be „az or-

⁶ Palásti László: Kun páter ördögi naplója, *Képes Figyelő*, 1946. február.

szágépítésbe”, a Városmajor utca 33. második emeletén utaltak ki neki egy általa igényelt „háromszobás össz-komfortos zsidó lakást”. Október 15. után „a nagyobb propaganda szempontjából papi ruhában jártam. Karomra nyilas karszalagot, derekamra pedig pisztolyt öltöttem.” Újabb idézet Palástitól: „Eleinte meg sem mertem nézni a kínzásokat. De pár nap múlva bekíváncoltam a *Védelem és megtorlás* szobájába... Elcsúszott az első pofon, a második, míg végre a lejtőre lépve nem volt többé megállás, és tüzet lihegtem minden ellen, ami zsidó vagy vele kapcsolatos... Bukásom leginkább akkor kezdődött, amikor az összes katonai és nyilas vezetőrétegek elhagyták a főváros területét, és így fej nélkül maradvá teljes fejetlenség lett úrrá felettünk. Ekkor szabadultak fel szabad gyepőlőszárra eresztve a szunynyadó legvadabb emberi indulatok... Az ordító propaganda idegen utakra terelt, amelynek az volt a célja, hogy a fegyveres ellenségénél is ádázabb ellenségnek tekintsük a zsidót.”

A folytatásban a pap a városmajori kórház kiürítéséről tesz említést. „Bokor és Megadja vezetésével behohantunk, ordítózva és szitkozódva ütöttük-vertük őket, minden értéküket elvettük, és a gyermekeket ott a helyszínen közönséges puskákkal és géppisztolyokkal kivégeztük, [az] ágyban fekvőket az ágyban, az erősebbeket és járnai tudókat pedig az épület különböző helyiségeiben. Az értékeket és ruhaneműket átvittük a párthelyiségbe... Egyik napon aztán behatoltunk az Új Szent János-kórházba és az előbbiekhöz hasonlóan, durva ütlegelések és szitkok után részben onnan, részben a Városmajor utcai pártházból a Duna-

partra kísérve kivégeztünk 80-100 embert, vegyesen férfiakat és nőket, öregeket és gyermekeket.”

És akkor, derült égből villámcsapás, egyszer csak kivel lehet találkozni *Kun páter ördögi naplójában*? Hát a nyolcgyermekes villanyszereplővel, aki özvegye negyedszázaddal későbbi tanúvallomása szerint a pártnak sem volt tagja. „1945. január 12-én vagy 13-án – olvasható a Palásti-féle „Kun-naplóban” – *Pokorny* vezetésével a Krisztina-körúton levő Pozsonyi kávéház tulajdonosánál jelentünk meg. A pincéből és a tulajdonos lakásából ételmezt (cukrot, kávé, lisztet, bort, pezsgőt) és ékszert vittünk el. Ekkor történt, míg mi kutattunk, Szabó Jenő nagy kiabálására a kávéház termébe mentem, ahol Szabó már erősen ütlegelt egy embert, kit szökött és hazaáruló zászlósnak minősített, mire én is ütlegekkel halmoztam el. Kivittük az udvarra, ahol már Szabó összegyűjtötte a lakókat. Ordítózása miatt így szóltam: – Ne sokat komédiázz, lódd agyon a hazaáruló bitangot! Már dördült is a pisztoly, az áldozat elvágódott.”⁷

Az újság a rá következő hónapban folytatta az ördögi napló közreadását. A Maros utcai vérengzés került sorra hasonló részletességgel. A szerző olykor – mint jelzi – cenzúrárt alkalmazott, de közli, hogy a páter részletesen *leírta*, mit követett el. „1945. január 12-én a Maros utcai zsidó szanatóriumot támadtuk meg. Körülbelül 80-100 személyt a kerthelyiségben pa-

⁷ Zavarba ejtő egyezés egy dokumentumban. „Bokor Sándor és tsai” ügyében 1947-ben Tamás Lászlóné vallomása a Budapesti Népi ügyészségen: „1945. január 14-én mint ápolónő működtem a Maros utcai kórházban. A nyilasok vezetője egy Pokornyik nevezetű és Szabó Jenő volt. A kórházba a történetek után beköltözött Szabó...”

ransomra kivégeztünk. Az értékeket és ruhaneműket, öt ápolónót és egy húszéves fiút a Németvölgyi út 5. számú párthelyiségbe vittük. Ott szörnyű kínzások és vadállati megbecstelenítések után az udvaron kivégeztük őket. E megnevezhetetlen barbárságot én magam követtem el.”^{8, 9}

Január 16-án a napló szerint Pokorny vezette „a Németvölgyi úttól jobbra eső kis utcában” egy villába való behatolást is. Itt sok élelmet és ruhaneműt szedtek össze a házkutatáson.

Szóba kerül a rendőrök elleni atak is, amit nem kellett Palásti Lászlónak kiszíneznie, mert az a valóságban megtörtént. „Január 18-án huszadmagammal behatoltunk a Karácsony-utca egyik épületébe – „írja” a páter –, ahonnan húsztagú rendőrtiszti csoportot, pisztolyaikat elvéve bekísértük a németvölgyi úti párt-helyiségbe. A pártszolgálatvezető, miután leigazolta őket, szabadon bocsátásukat rendelte el. Erre én

⁸ Jankovits Róbertné (Szabó Erzsébet) vallomása 1947-ben: „...a kórházhoz érkező pártszolgálatosok közül Pokornykot, Szabó Jenőt és Kun Páttert ismertem fel. Hallottam a lövéseket, és később tudtam meg, hogy az udvaron a zsidókat kivégezték. Másnap a pincében és a padlásán a nyilasok megtaláltak 3 zsidót. Ezért Pokornyik nagyon mérges lett ránk, és velem együtt 5 ápolónót előállított a Németvölgyi út 5. alatti nyilasházba... Hajnal felé bevitték Pokornyik szobájába, szembe állítottak velünk egy Gizi nevű ápolónót, aki azt mondta, hogy mi négyen zsidók vagyunk, én megijedtem, és mondtam Pokornyiknak, hogy én nem, de a másik négy zsidó...”

⁹ Csaba Sándor gyümölcskereskedő vallomása 1945-ben (betűhív közlés): „A dunaparti kisérésekbe, kivégzésekbe vettem részt... Január közepe felé Kun Páter és Pokornyik megtorlásvezető utasítására és vezetésével elmentünk a Városmajor utcában lévő Chevra Chadisa kórházba, utasítottunk mindenkit, hogy azonnal öltözzön föl és jelentkezzen az előcsarnokba.” (Csabát a fellebbviteli főtárgyaláson háborús büntett miatt 15 év fegyházra ítélték.)

Pokornyinak szigorú parancsot adtam visszahozatalukra, ki huszadmagával be is hozta őket, a tiszték védelmére kirendelt másik húsztagú rendőrcsoporttal együtt. Mikor bejöttek, vadul nekirontottam, egy őrnagyot és feleségét arcul ütöttem, majd elrendeltem, hogy feltartott kézzel álljanak.”¹⁰

Palásti naplójában is szemet szúr, hogy amikor Kun megemlíti a Pokorni nevű nyilast, a villanyszereplőre a valóságos dokumentumokban is találunk bőséggel említést. Gaál György és Tátrai Dezső kihallgatási jegyzőkönyvében is következetesen Pokornyiként emlegetik.

Pokorni József személyére vonatkozóan irányadóak lehetnek még a *Náci és nyilas rémtettek kivizsgálására alakult bizottság jegyzőkönyvei* 1945-ből. Ezekből szemlélünk.

Kohn István budapesti lakos: „Az első hadtest löellátó oszlopánál teljesítettem szolgálatot 42 munkaszolgálatos társammal együtt. 1945. január 6-án Lelkes törzsőrmester, aki maga is nyilas karszalaggal járt, utasítására áthelyeztek a Németvölgyi út 5. szám alatti nyilasházba. [...] A nyilasok általában pezsgőztek és dőzsöltek. Nők is voltak köztük. Név szerint a következők voltak: a megtorló vezetője Pokorni volt” (jkv. 1945. ápr. 18.).

Klein Györgyné: „[...] A kihallgatást végző nyilas Kabos nevű volt,

¹⁰ Csonka Laura történész a Heteknek nyilatkozott 2014-ben: „A naplóról annyit tudok, hogy Palásti László 1946 márciusában a Képes Figyelő című folyóiratban közölt egy két részből álló cikksorozatot *Kun András ördögi naplója* címmel. S ez jelent meg később Gáti Ódón 1975-ös *Mementó: Magyarország 1944.* című munkájában is. Ugyanakkor ez nem egy napló, hanem egy gépelt vallomás, mely nem szerepelt Kun András népbíróági anyagában, és fel sem használták a perében.”

továbbá emlékszem Pokornyik (Pokorni) és Szabó nevű nyilasokra” (jkv. 1945. ápr. 10.).

Wolstrommer János fűtő: „1945. január 12-én a kórház titkára engem élelmiszerekért küldött el. Amikor az élelmiszerekkel visszaérkeztem a kórházhoz, láttam, hogy a kapuban nyilas karszalagos őr van, aki rám kiabált, hogy forduljak vissza. Én visszatértem az út közepére, majd a 14-es ház háta mögé álltam, ahol már többen voltak. Innen be lehetett látni a kórház kertjébe. Láttuk, hogy a kertben kettőnként (*sic!*) végzik ki a kórház lakóit. A kivégzőket azonban nem lehetett látni, csak az áldozatokat. Kb. 40 áldozatot számoltunk meg, amikor egy német tiszt jött arra, és minket hazaküldött. Én egy rokonomhoz mentem az Olasz fasorba aludni, majd másnap visszajöttem a kórházba megnézni, hogy mi történt. A kórház előtt talákoztam Erzsi nővérrel és egy nyilással. Azt mondták, hogy menjek nyugodtan vissza, és folytassam a munkámat. Este, amikor lefeküdtem, bejött egy Pokorni nevű nyilas meg Erzsi nővér, és hangosan kiabálták: mérnök úr, mérnök úr. Ugyanis valószínűleg egy ember elbújt a kivégzés elől. A kiabálásra a mérnök elő is bújt valahonnan, és ott az ágyam előtt három lövéssel kivégezték. Ezután rám parancsoltak, hogy öltözzem fel, és egy nyilas kísértöt adva mellém, elvittek a Németvölgyi út 5. sz. alatti nyilas párthelyiségbe a kórházban lévő 4 ápolónővel együtt. Itt a fentebb említett Pokorni nevű nyilas hallgatott ki. Először rám parancsolt, áruljam el, hol van a titkos rádió. Én kijelentettem, hogy semmiféle titkos rádióról nem tudok. Erre 6 ember körülfogott, és minden oldalról ütöttek-verték. Majd mikor

újabb kérdést tett, szintén csak azt tudtam mondani, hogy nem tudok a rádióról. Akkor hasra fektettek egy székre, és a talpamat verték össze gumibottal. Ezután felállítottak, és újból a rádió után érdeklődtek. Ismét csak nemmel felelhettem, erre újabb verés következett. Mivel talpamat nagyon összeverték, nem tudtam rendesen állni. Rám kiáltottak, hogy álljak előttük rendesen, majd pedig gumibottal lábfejemet verték össze. Utána azt kérdezték, miért szöktettem meg a zsidókat...” (jkv. 1945. ápr. 11.).

Stern Jenőné: „(...) Pokorni – úgy tudja, a Szarvas Gábor u. 6.-ban lakik, szabadlábban van, és él...” (jkv 1945. ápr. 12.).

Czipszer Rezsőné: „Ő a konyhán dolgozott. Felszólították, hogy kísérije végig őket az épületen – ő Pokornit és Szabót vezette. A titkárt Deutschnak hívták, Pokorni külön vadászott rá. Különösen megverték Jarnó főorvost, Róth tanárt, Weinberger doktor menyasszonyát. Erzsi nővér revolvert hordott magánál, bevetésre járt, dicsekedett azzal, hogy mennyi zsidót fogott össze...” (jkv. 1945. április 14.).

„Deutsch titkár, aki 12-én, a gyilkosság napján a padlásra menekült, aznap az óvóhelyre ment, ahol Pokorni kihallgatta, és azt mondta, hogy ő aznap került be a kórházba, és már nem tudott onnan kimenekülni, és keresztény iratokkal igazolta magát, vele volt szobalánya, Rózsi is, akit mint lányát igazolt. Másnap, Erzsi nővér feljelentésére levetkőztetve kivitték a kertbe és megölték őket, láttam, hogy Deutsch titkár hasát felmetszették, Rózsi homloklövését kapott...” (*Bokor Dénes perirata, Budapesti Népbíróság, XXV.1.a 313/945*).

Szabó Jenő: „...szemtanúja voltam annak az esetnek, mikor december 24-én éjszaka a svábhegyi Gestapótól kapott kb. 15-20 főnyi zsidókat, nőket, férfiakat vegyesen Bokor Dénes, Megadja Ferenc, Pokornik és Hellinger személyesen végezték ki. Ezek a kivégzettek ott is lettek eltemetve” (jegyzőkönyvezett vallomás).

Tamás Lászlóné: „Mindenkitől elszedték az összes értékeiket. Megjegyezni kívánom, hogy az összes nyilasok mind részegek voltak, akik többeket véresre vertek, majd kihajtottak az udvarra, ahol kb. 84 személyt agyonlőttek. A nyilasok vezetője egy Pokornik nevezetű és Szabó Jenő volt” (1947. december 21., jegyzőkönyvezett vallomás Virág Sándor nyomozó előtt).

Stern Jenőné: „A feltett kérdésre válaszolva előadom, hogy a Maros utcai gyilkosságban, emlékezetem szerint a következő nyilasok vettek részt: páter Kun, Pokornyi, Tuboly Lajos, Sógor Lajos, Czigány Ferenc, Hoffmann, Dunkel Károly, Szabó Jenő, egy másik Szabó, kinek keresztnevét nem tudom, és Szabó nevű városmajori cipész 12 éves fia, valamit Wéber József...” (1947. december 22., vallomás).

Dr. Oblat Imre: „1945. január 12-én délelőtt 11 órakor kb. 20-30 felfegyverzett nyilas a XII. pártkerületből a Krisztina krt. 81. sz. alatt elhelyezett 5036-os munkásszázad parancsnokát, Ákosi Lajos zászlóst és Juhász Rezső szakaszvezető szolgálatvezetőt a ház udvarán, ahová előzőleg a lakókat is kivezényelték, 5 revolverlövessel megölték. A nyilasok kiabálva azzal jöttek be a századhoz, hogy mi partizánok vagyunk, és a századparancsnok civilben bujkál, és hazaáruló. A nyilasok

a következők voltak: vezető Kun András páter, Pokornyi, ez lőtte le a századparancsnokot...” (vallomás, V-135335/1 43. lap).

Müller Károly: „[...] A kinzóhelyiség melletti szobában voltunk, kb. negyvenen összezsúfolva. Köztünk több ápolónő volt, akiket a kórházból hoztak el. Ott tartózkodó fogolytársaimtól hallottam, hogy vádlott Pokornyi helyettese volt, Pokornyi pedig az 50-60 tagból álló nyilas társaságnak rangsorban harmadik funkcionáriusa volt” (jkv, a Németvölgyi út 5.-ről).

Tamás Lászlóné: „Többedmagammal a Maros utcai kórházból, ahol ápolónő voltam, a nyilasok a Németvölgyi úti nyilasházba vittek, majd onnan a Dunapartra kerültem. A kórházban nem láttam a vádlottat. A nyilasházban egy kis kamrában zsúfoltak össze bennünket. A vallatáshoz egyenként hívtak ki. Amikor rám került a sor, a kabátom és a táskám elvették. Pokornyi hallgatott ki. Mondotta, hogy vessem le a kabátom. Vádlott volt az, aki elvette, és a táskámat is. A táskát kinyitotta. Irataimat és a pénzt átadta Pokornyinak, aki a kis címletű pénzt visszaadta vádlottnak. Vádlott civilben, és nyurga alakú volt. Amikor a táskát átadta, megnéztem a kezét. Másnap este megint láttam őt. Ő is azok között volt, akik összekötözték bennünket. Nem engem kötözött. Ekkor Pokornyi azt mondotta: „Éles töltényt! ne vigyétek messzire!” (Jegyzőkönyv a Németvölgyi út 5.-ről.)

Schuller Klára: „Három hétig fekvődtem a kórházban. Január 12-én megrohanták a nyilasok a kórházat Kun páter vezetése alatt. Az óvóhelyről mindenkit kihajtottak az udvarra, és ott egy szálíg legyilkolták

őket. Pokorniyk nevezetű nyilas még az óvóhelyen agyonlőtt 4 fekvő nyomorékot” (vallomás, 1945. szept. 4.).

Stern Jenőné szül. Márk Izabella: „A gyilkosság másnapján, január 13-án szemtanúja voltam, amikor Juhász László két társával együtt a pincéből maga előtt lökdöste fel az udvarra Deutsch Sándort, a kórház titkárárt, akinek a hasát előzőleg a pincében felmetszették. [...] [ugyanazon a napon] Juhászra, aki a konyhában egy széken ült, rátámadt Pokorni és egy Szabó nevű vágott képű nyilas azért, mert Juhász állítólag ellopott egy órát. Az órát Juhásznál meg is találták, ő az óra lopását nem is tagadta. Azzal reflektált Pokorninak, hogy szemrehányást tett neki, hogy íme Pokorninak is két órája van, mindkét karján 1-1 darab. Erre Juhász Lászlót nagyon megpofozták, fegyverét elvették tőle, és a verés után egy kanapéra fektették le. Utána Pokorniék a Németvölgyi út 5.-be kísérték a fiammal együtt Juhász Lászlót” (jkv. 1949. febr. 18.).

Murányi-Adorján Zoltán író és magántisztviselő (XI., Nagyboldogasszony út 8–10. alatti lakos): „Január 15-én éjjel vitte el a Márvány u. 24/a óvóhelyéről a Kiss György által vezetett nyilas járőr. Egy német tiszt meg akarta akadályozni, hogy bevigyék az összefogdosott embereket, de Kiss György erőszakos volt. Ott volt és irányított Kabos György, Gáncsos Zoltán. Pokorni: izmos, tagbaszakadt férfi, ő vezette a kihallgatást, részt vett benne Mónos, Kiss György, Szabó tüzér őrvezető és Bokor hadnagy ruhában. Bőrbe húzott vasdorongokkal verték, egy fűrésszel a kezeit csukló felett fűrészelték. Elájult, Szabó őrvezető rugdalta fel. Meztelenül dobták a már megkínzottak közé.

Utána 3-4 napig ült egy házilétra fokán meztelenül, táplálék nélkül. Napokkal később tanúja volt, amikor Pokorni fegyverbe szólította az összes nyilast a rendőrtisztek kiszabadítására érkező rendőrök ellen. Akkor látta fegyveresen Juhász Lászlót és Földesi Dezsőt. Később megszökött” (vallomás, 1949. március 4.).

Szabó Jenő: „A Városmajor utcai udvarban több esetben végeztek ki embereket, akiket az ott ásott gödörbe temettek el. »A XII. kerületi pártkivégzők a következők voltak: Hellinger, Pokorni, Szabó István... Megadja Ferenc, Czigány, Fehérhegyi és fia, Szabó Kálmán és még több más, kiknek nevére nem emlékszem.«” (jkv. 1945. ápr. 2.).

Szabó Jenő: „[...] A Németvölgyi útra való költözés kapcsán mondja, hogy »Itt berendezkedtünk, lakást szereztünk családunknak, és közben felfedeztük a Maros utcai kórházat, hol zsidó betegek voltak. Pokorni, Szabó István meg Szabó Kálmán, több pártszolgálatos behatolt a kórházba, összegyűjtötte a betegeket, levetkőztették őket, minden értéktárgyat elszedtek tőlük és az udvaron két csoportban felállították kivégzésre. A kórházban kb. 60-80 ember tartózkodott. Mikor én odaértem, akkor már csak a fele volt életben. Ezeknek kivégzésében segítettem úgy, hogy az udvaron felállított 30-40 főnyi zsidókra két tárat azaz tíz golyót lőttem rá.«” (jkv. 1945. ápr. 17.).

Csaba Sándor: „...kihelyeztek a frontra. Most Mauser puskám volt, állandóan 20 db töltényt hordtam magammal, s ha elfogyott, akkor kérni nem kellett, mert nagy ládákban állott a párhelyiségben a töltény, és elvételét senki nem ellenőrizte. A bevetésen Kissvábhegyen voltam

csendőrök mellé beosztva, két db kézigranátom volt. Négy és fél nap voltam bevetésen, majd visszatértem a párthelyiségbe. Ott kaptam ezer pengőt, két kiló kenyeret és egy kiló cukrot, meg két napi pihenőt. A két nap letelte után Budaházy pártszolgálatos vezetésével kimentünk az Üllői úti klinikára, s onnan a zsidókat beszállítottuk a párthelyiségbe. 18-20 ember volt. A párthelyiségben mi nem foglalkoztunk az emberekkel, mert ez Pokorni megtorlásvevőnek volt a feladata. Egy-két napra rá ezeket az embereket kikísértük a Duna-partra, és ott kivégeztük őket” (vallomás, XXV.1.a. 770/1945).

Stern Jenőné: „Megadja László ijesztesképpen a szoba falába lőtt, mire Pokorni megjegyezte, hogy miért a falba lősz, miért nem beléjük? Mi akarunk idejönni lakni, a falat ne tedd tönkre!” (Jkv. 1948. november 10.)

Szabó Jenő: „1945 január havában Pokornyik és Kun páter vezetésével kimentünk a Maros utcai kórházba, hogy sebesült katonák részére lefoglaljuk. Az összes embereket, kik ott voltak, a pártszervezet igazoltatta, ennek során kiderült, hogy mind-egyik beteg zsidó. Erre Kun páter kiadta a parancsot, hogy vetkőztesék le őket és a kb. 60-80 embert két részletben vigyék ki az udvarra kivégezni. Ez meg is történt a második csoport kivégzésében már én is részt vettem. Előzőleg az ápolónóket Pokornyik különválasztotta és sorba állította őket. Majd bevitték a Németvölgyi út 5. sz. alatti pártszervezetbe... Másnap bementem az irodába, hol Pokornyik dolgozott, és láttam az egyik ápolónót, névszerint Jankovich (Jankovits) Róbertnét, amint Pokornyik mellett egy asztalon ír. Ugyanabban az időben a többi

ápolónó a fogdában volt. Tudomásom szerint a többi ápolónót egy pár napra az eset után Pokornyik, Szabó István, Szabó Kálmán és fia kivégezték... Többször láttam, hogy Jankovichné egy ágyban alszik Pokornyikkal. Tudom azt, hogy Jankovichné jó viszonyban volt a német katonákkal, kik a kórház melletti házban voltak elszállásolva” (jkv. 1945. április 24.).

Bittner Ferenc: „1945. január 15[-én] vagy 16-án a Németvölgyi út 5. sz. alatti párthelyiségbe voltunk elszállásolva. Késő este mentem le ebédelni, mikor láttam, hogy Pokornyik a konyhába beszélgetett egy fiatal lánnyal, kiről csak később tudtam meg, hogy Jankovich Róbertnének hívják. Másnap bementem Pokornyik szobájába eltávozást kérni, és láttam, hogy Pokornyik ágyában feküdt Jankovich Róbertné. Többször láttam a párthelyiségben, hol mint ápolónó dolgozott. Úgyszintén többször láttam Pokornyikkal együtt elmenni. Utána megint a Maros utcai kórházban dolgozott Jankovichné, ezt onnan tudom, hogy mikor már katonák voltak ott elszállásolva a kórházba, akkor szolgálati ügyben be kellett mennem, és ott láttam őt dolgozni” (jkv, 1945. április 24.).

(a *Brunner-ügy*) Brunner Tivadar és társai ügyében 1971 októberében született meg az ítélet a Fővárosi Bíróságon, a nyomozás „Budai gyilkosok”¹¹ néven, egy időben zajlott a Zuglói nyilasperrel (1967)¹².

¹¹ Budai Gyilkosok csoportdosszié, megnyitva 67.II.28, BM III/III-3-b

¹² Lénárt András: Egy nyilasok ellen folytatott nyomozás a hatvanas években, <http://vilag.transindex.ro/?cikk=21823>

Brunner Tivadar 13, Ráki József 15, Halák Mihály 15, Vonház Pál 12, Timár József 4 év hat hónap, Kreutz Ferenc 4 év hat hónap, Brunner Oszkár 10 év börtönbüntetést kapott.¹³ Pokorni neve is előkerült (igaz, egyszer tévesen)¹⁴, megvan Brunner Tivadar anyagában¹⁵, de szerepelt Ráki és ezenkívül Bottlik Hugó tanúvallomásában is. Mellékeltek végül Pokorni Józsefné írásunk elején szó szerint idézett tanúvallomását¹⁶, és csatolták a János kórház iratait a meglőtt férfi felvételéről (‘45. január 27; meghalt január 28.). Brunner Tivadar 1922-ben született, a háború után nem vonták felelősségre az 1944 telén elkövetett tettei miatt, a Móri Állami Gazdaság főkönyvelője volt, és párttag. Büntetéséből végül 9 évet ült le, szabadulása után rövid ideig a Sárszentmihályi Állami Gazdaságban dolgozott, szintén főkönyvelőként. 2007-ben halt meg. A személyével kapcsolatos vizsgálódás még sok meglepetést fog okozni a kutatóknak.

¹³ Turányi László: A budai nyilasok rémtetteinek vizsgálata, Belügyi Szemle, 1980.

¹⁴ Feljegyzés, 1966. november 21. BM.III/III/3-a: „Fazekas Pálné !nyilas volt... az alábbiakat mondta el: »a következő nyilasra emlékszem akik az Andrászi út 47. szám alatt voltak: Pokorny Ferenc jelenleg kb. 60 éves lehet. A feleségével és a 16 éves fiával volt ott, hogy mi volt a beosztása nem tudom. A feleségével az 50-es évekig több esetben találkoztam az 59-es villamoson és Ő közölte velem, hogy a fia nyugatra disszidált.” (A Ferenc téves, Fazekasné pedig nem tudta, hogy Pokorni meghalt. Már utaltunk rá, hogy a nyolcgyermekes Pokorni Józsefné János nevű fia volt 16 éves 1944–45 fordulóján.

¹⁵ „Meghallgattam Tamás Lászlóné ... volt ápolónőt. ... a kivégzésekre (a) Pokorny nevű nyilas adta a parancsot...” (Feljegyzés, BM III/III/3a, 1967. február 21.)

¹⁶ Özvegy Pokorni Józsefné 1985-ben hunyt el.

(bizonytalanságok) A *Tömeggyilkos vértanúk* megírása idején, már 2008-ban felmerült a kérdés, ha ennyire bizonytalan a közpénzből létrehozott és az állampolgárok adóforintjaiból fenntartott emlékművek hitelessége, mi a garancia rá, hogy mindenki áldozat és vértanú azok közül, akiket más emlékműveken szerepeltetnek. Frisch György szeretett volna például megbizonyosodni arról, hogy a sokat vitatott Turul-szobron, amelyet az egykori nyilasház közelében emeltek a XII. kerületi áldozatok emlékére 2005-ben, nem szerepelnek-e olyanok, akik részt vettek a budai vérengzésekben (e cikk is azt igazolja, hogy a megérzés nem volt alaptalan). Ezért a hegyvidéki önkormányzat jegyzőjéhez, dr. Gaál Szabolcs Barnához fordult, tegye lehetővé, hogy „A II. világháborúban elesett XII. kerületi polgárok emlékművén” lévő névsorba és a nevekhez kapcsolódó azonosító adatokba, eseteleírásokba betekinthesse. Az ugyan egyértelmű, hogy az áldozatok között jelentős számban található XII. kerületi lakosok, de az emlékművön feltüntetett nevek alapján nem lehet meghatározni, s nem azonosítható, hogy például a név viselője az Alma utcai szeretetotthonban lakó áldozat vagy a kerületben lakó, a tömeggyilkosságokban aktívan részt vevő egyén, esetleg olyan katonaáldozat, aki az ostrom alatt halálos sérülést szenvedett. Az egyértelmű azonosíthatóság hiánya – fogalmazott Frisch – sérelmeket okozhat. Ezért azt kérte, hogy a kerületi emlékművön lévő nevekhez bárki által hozzáférhető azonosító adatok tartozzanak.

A jegyző azzal utasította vissza a kérést, hogy a névlista az összeállítást végző szakember szerzői jogát

képezi. Frisch György ezután fölkereste Szatucsek Tibort, a turulos lista megalkotóját, aki arról tájékoztatta, hogy a II. világháborús áldozatok emlékművével kapcsolatos kutatási jelentésének *szerzői joga* nem képezi a tulajdonát. „Az előző jegyzővel és a polgármesterrel kötött megbízási szerződés szerint a tudomásomra jutott adatokat csak a megbízás teljesítésére használhatom fel, továbbá a kutatási jelentés elfogadásával az önkormányzat megszerezte annak kizárólagos felhasználási jogát.”

A kör bezárult, az adatokat elzárták a széles nyilvánosság elől. Miután nem nyílt rá lehetőség, hogy bárki meggyőződjön az emlékművön feltüntetettek személyazonosságáról, más módszerekhez kellett folyamodni, hogy teljes bizonyosságot szerezzünk. A Pokorni család 1930-ban költözött a Pagony utca 40.-be, és azt, hogy az Érsekújváron 1907-ben született családfő, akinek neve oly gyakran szerepel az 1944. december 22. után datált dokumentumokban, itt lakott, az 1941-es népszámlálás lakásíve igazolja. Fel van rajta tüntetve főbérlokként ő és a felesége, (villanyszerelő a MOM-ban) s ott található az 1929-ben született János nevű gyermeke, meg az 1936-os születésű Károly is, aki nyolcévesen vesztette életét. Az a Pokorni József tehát, akinek a neve szerepel a háborús dokumentumokban és a Turul-emlékművön: ugyanaz.

Az is kikövetkeztethető, hogy az egykor a nyilasok között tüsténkedő és 1945. január 28-án meghalt villanyszerelő neve hogy kerülhetett föl az emlékműre. A XII. kerületi önkormányzat 2002. június 3-án a *Hegyvidék* című újságban tett közzé egy felhívást, melyben bejelenti, hogy

régi adósságot szeretne törleszteni: szobrot kíván állítani a kerületben a II. világháború harcaiban elesett XII. kerületi lakosok emlékére. „Az önkormányzat már előkészületeket tett – írták a hirdetményben –, és beszerezte a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattárának a II. világháború során a történelmi Magyarország területén elesett XII. kerületi lakosokról készült névsorát. E listán szereplő személyek adatai már nyilvánosságra kerültek Bús János-Szabó Péter: *Béke poraikra I–II.* címmel megjelent könyvében. Most itt... újból közreadjuk, azzal a céllal, hogy a kerületi polgárok tekintsék át, és kérjük, hogy legyenek segítségünkre abban, ha bármilyen egyéb adatot – leginkább nevet – tudnak szolgáltatni az elesett polgárokkal kapcsolatosan. Az Önök által közölt adatokat – szaklevéltári ellenőrzés után – a már meglévőkkel együtt a készülő emlékművön kívánjuk feltüntetni.”

A Mitnyan György polgármester által jegyzett hirdetmény után közölték a listát is. Pokorni József neve nem szerepelt rajta. Csak az utólagos kutatás deríthetett fényt rá (minden bizonnyal a halotti anyakönyv megtalálásával), hogy a János kórházban hunyt el.¹⁷

Nem Pokorni József egyébként az egyetlen nyilas, aki az utókor zűrzavarában „fölküzdötte magát” a Turul-emlékműre. Szédelyi Gábor Diana utcai lakos, a Zöld Vadászhoz

¹⁷ A halotti anyakönyvet csak az ötvenes évek elején állították ki (az özvegy szerint is „később”), ez az oka annak, hogy Pokorni halálhírét a rendőrök ’45-ben nem hitték el, még évekig nyomoztak utána, összegyűjtötték az összes hasonló nevű ember adatait, akire ráillett a városmajori személyleírás.

címzett vendéglő üzemeltetője 1944. december 27-én hunyt el – közölte Zoltán Gábor nemrég Térey Jánosnak dedikálva a Kalligram folyóiratban.¹⁸ Szédelyi nyilaskeresztes párttag volt, a belépési kartonokon ajánlóként szerepel. „A nyilas sosem jár egyedül – írta Zoltán. – Szédelyi mellett rögvest felbukkant még egy, Adamek József nevű. Ugyancsak svábhegyri lakos. Az ő neve is ott van a Turul bronzcsíkján.”

(a hallgatás oka) Végül valamit arról, hogy miért vártam oly sokáig ennek a történetnek a közreadásával. Hiszen a lényegi információkat már 2008-ban, a *Tömeggyilkos vértanúk* megjelenésének idején megismertem. Engem is az tartott vissza, mint másokat, akik a kérdéssel foglalkoztak: Pokorni Zoltán XII. kerületi polgármester személye. Mert-hogy még az is előfordulhat, hogy a nagypjáról van szó. A politikus apjának besúgói leleplezése (és Pokorni Zoltán Fidesz-elnökségről történt lemondása, 2002) után jó tíz évvel Pokorni János 2013-ban egy Stefka Istvánnak adott nyilatkozatában tett utalásokat arra¹⁹, hogy „két évvel fiatalabb” öccse (József) révén került kapcsolatba azzal az ÁVH-s őrmesterrel, Zana Alberttel, akit aztán a Pártórség-perben halálra ítélték. Pokorni János ezen ügy tizenkettedrendű vádlottjaként került 1953-ban börtönbe. Egy szintén 2013-as interjúban arról beszélt, hogy két öccse is külföldre disszidált²⁰ (a ’31-ben

született József, aki Zana ismerőse volt, Ausztráliában kötött ki, minden bizonnyal róla tett említést az özvegy is az 59-es villamoson). A Pagony utcai otthon lakásívének gyermekekre vonatkozó adatai teljesen megegyeznek azzal, amit a „Pákozdi” néven hosszú évtizedeken át jelentő Pokorni János állított. Az interneten is fellelhető 1944-es lakásadat-szolgáltatási ív is azt tartalmazza, hogy a Pagony utca 40.-ben, az udvari lakásban lakott a főbérlő Pokorni József (a telek főbejárata a párhuzamos Dobsinai utca 9.-ben volt, melynek tulajdonosa a sárga csillag viselésére kötelezett özvegy Halom Dezsőné). A döntő mozzanatnak mégis az számít – noha cikkünkben mellőzzük a Pokorni Zoltán lemondását előidéző régi ügy részleteinek taglalását –, hogy a „Zana Albert társai” dosszié névmutatója azt tartalmazza, hogy az 1971-ben férje ’44–45-ös bő egy hónapjáról vallomást tevő özvegy (Ring Anna) Pokorni János édesanyja. A Zana-dosszié pontosan megjelöli Pokorni János születési dátumát is (ez szerepel aztán a Pártórség-per ismertető elemzésben is)²¹: 1929. május 5. Mindez egybevág a nyolcgyermekes MOM-ista villanyszerelő, a Pagony utcai főbérlő ’41-es lakásívén közölt adattal.²² Anélkül, hogy a

gi cserkészlet titkos története, tekintettel az 1939-től 1990-ig terjedő időszakra, 57. oldal: A Zana Albert-ügy, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK doktori iskola, 2013.

²¹ Virág, uo.

²² Megfejtetlen módon a Pokorni Zoltán 2002-es lemondását előidéző közlések Pokorni János születési dátumaként 1928-at adtak meg, és az is tény, hogy a korabeli újságírókban a szervezés dátumával is gondok voltak. A Meruk-féle közlés például 1956-ot jelölt meg, ami a valóságban 1961 volt. És hogy teljes legyen a dekonspirációs háttér, a „Pokorni és társai” ügyével foglalkozó dosszié-

¹⁸ Térey bukkant a nyomára, hogy Szédelyi az oroszok lötték le.

¹⁹ Stefka István: Élet a Sátán országában, Magyar Nemzet, 2003. július 1.

²⁰ Virág András: Hálózatok a cserkészletben – cserkészhálózatok, avagy a magyarorszá-

cserkészbesúgói szálnak a kelleténél nagyobb jelentőséget tulajdonítanánk, megjegyezzük, hogy Pokorni Zoltán is beszél arról, hogy hol élt gyerekkorában. Saját honlapján a *Hegyvidék* kérdésére azt feleli, „Pasarét »falusias« társaságában.²³ Persze voltak villák meg nagy házak, de azért várostól elzárt környék volt az. Több szomszédunk is tartott tyúkokat. Ma már talán elképzelhetetlen, de a szomszéd ház kertjében őzike lakott... Pásztor is volt, kutyával, juhokkal, fönt a Pagony utcai ABC helyén legeltette a »nyáját«, lejjebb, a Határőr úton tehének voltak. *Emlékszem, amikor a nagymamámhoz mentünk föl, a Pagony utcába, a pásztor állította, hogy a kutyája tud számolni. Kockacukrot tett az orrára, és mondta, hogy mondjunk egy számot. Mondtuk, hogy három. Számolt: 1-2-3, és a harmadikra a kutya feldobta az orrán lévő kockacukrot, és bekapta.*”²⁴

Nem akartam semmiféle apák-fiúk vitába belemenni. Ez már egyszer, 2002-ben lejátszódott, kiábrándító volt. Mindig folyt valamilyen kampány, s amíg volt *Népszabadság*, nem szerettem volna, hogy úgy tűnjön, az unokán akarunk ütni a '44–45-ös ügyek kitergegetésével. A mostani közlés már nem olyan aggályos, hiszen kevés az esélye annak, hogy Pokorni, aki egykor oktatási miniszter is volt, újra országos politikus legyen. Amit Pokorni Józsefről találtam, és meg fognak találni mások is, korabeli dokumentumok. Élete utol-

ék más és más nevet adnak meg az anyja nevé rovatokban.

²³ A Szilfa utcában, a Pasaréti úthoz közel, ahová Pokorni János 1956-ban Szobnál átkelve a Dunán a börtönből hazatért.

²⁴ In <https://www.pokornizoltan.hu>

só egy hónapjáról igen sokat tudunk. Hogy előtte a hosszú évtizedek alatt mit csinált, arról szinte semmit. A neve ott van a Turul-émlékművön. Pokorni Zoltán azt csinál vele, amit akar. Egy percig se érezze, hogy viszonyulnia kellene valahogyan ehhez a történethez. Hogy megismeri, az persze lehetséges.

Más kérdés, hogy a „tizenkétker” polgármestereként többször megvédte már a Turul-émlékművet, amelyen Pokorni József nevét is föltüntették a háborús áldozatok sorában. A 2005-ben felavatott szoborról, melynek „üzenetével alapvetően az a probléma, hogy a gyilkosokhoz kötődő szimbólummal akar emlékezni az áldozatokra”²⁵, a polgármester Pokorni a *Népszabadságnak* egykor azt nyilatkozta, „igazuk van azoknak is, akik szerint a turul egy több évszázados magyar jelkép, és azoknak is, akik azt hangsúlyozzák, hogy néhány évig egy fajöldöző szervezet is használta jelképként. [...] a kérdés az, hogy meg kell-e tagadni ezért ezt a történelmi szimbólumot, vagy talán már vagyunk annyira józanok, hogy ezt higgadtan mérlegeljük... ha a Nemzetbiztonsági Hivatalnak lehet egy turulmadarat ábrázoló címere, akkor nyugodtan lehet használni a háború civil áldozatainak emlékműveként is.”

A kérdés ugyanaz, mint 2008-ban, amikor a rákoskeresztúri temetőben márványba vésték a háborús tömeggyilkosok nevét. Tettes és áldozat szerepelhet-e ugyanazon az emlékművön egymás mellett? A válasz az, hogy nem.

²⁵ Pécsi Tibor – Víg Gábor: Vészmadár, in: *Hetek*, 2006. november 24.